

BIBLIOTHEKEN AAN DE LEA-TAFEL

Partner in lokaal educatief beleid

PARTNERS

IN LOKAAL

ONDERWIJSBELEID

Deze uitgave maakt deel uit van het landelijke LEA-ondersteuningstraject en is financieel mogelijk gemaakt door het Ministerie van OCW. Tegelijk met het verschijnen van deze brochure, is er een brochure verschenen voor gemeenten om hen bewust te maken van het belang van tweedelijns partners bij de LEA. Deze publicatie is te vinden op de website www.delokaleeducatieveagenda.nl onder kopje Producten.

Utrecht, november 2008

BIBLIOTHEKEN AAN DE LEA-TAFEL

Partner in lokaal educatief beleid

PARTNERS

IN LOKAAL

ONDERWIJSBELEID

Utrecht, november 2008

INHOUDSOPGAVE

Voorwoord 3

Inleiding 5

1. Wat is de Lokale Educatieve Agenda? 7

Achtergrond
Eerstelijnspartners
Overlegonderwerpen
Tweedelijnspartners
Soorten LEA's
Het opzetten van een LEA

2. Welke bijdrage kan de bibliotheek leveren aan LEA-thema's? 13

Voor- en vroegschoolse educatie (VVE)
Taalbeleid
De Brede School en combinatiefuncties
Zorg in en om de school
Cultuureducatie

3. Zo wordt u LEA-partner 19

Stap 1 – Wat gebeurt er in uw gemeente(n)?
Stap 2 – Verkenning van uw mogelijkheden
Stap 3 – Uw bibliotheek in beeld brengen
Stap 4 – Positief worden beoordeeld
Stap 5 – Partner worden
Stap 6 – Inbedding in de organisatie
Stap 7 – Deelname als LEA-partner

Bijlage 1 – Checklist Heeft uw gemeente al een (soort) LEA? 25

Bijlage 2 - Literatuur en websites 27

VOORWOORD

Door Norma Verheijen, Vereniging Openbare Bibliotheken

Veranderingen brengen nieuwe rollen

De veranderende bibliotheek

Binnen de bibliotheeksector zijn de afgelopen periode tal van veranderingen doorgevoerd, met als kernwoorden digitalisering en herstructurering. In zo'n proces vragen bestuurlijke en organisatorische aspecten vaak veel aandacht. Gelukkig is daarbij de inhoud van het bibliotheekwerk niet buiten beeld geraakt. Recent (juni 2008) hebben bibliotheken in de Agenda voor de Toekomst aangegeven dat de inhoudelijke kerntaken, **lezen, leren en informeren** de komende tijd centraal staan.

Leren, of de educatieve functie van de bibliotheek, is niet bepaald een nieuwe kerntaak, maar krijgt wel een nieuwe invulling. Niet alleen omdat de bibliotheek zelf verandert maar ook omdat de spelers in het educatieve veld dat doen. Binnen deze setting probeert de bibliotheek haar eigen taakstelling vorm te geven, met een actueel en passend dienstenaanbod dat aansluit op de behoeften van het onderwijs.

De rol van de gemeente

De gemeente heeft als taak het lokale onderwijsbeleid vorm te geven, in nauw overleg met besturen en management van de scholen in de gemeente. Ook de samenwerkingspartners van het onderwijs kunnen in dit lokale onderwijsbeleid een rol spelen. Dit gezamenlijk geformuleerde onderwijsbeleid wordt vastgelegd in de **Lokale Educatieve Agenda**.

Verandering in het onderwijsveld

Middels de *lumpsum* maakt het Rijk, op basis van het aantal leerlingen, rechtstreeks geld over aan de scholen. Een belangrijk deel van dit budget is niet geormerkt, zodat scholen het kun-

nen inzetten zoals zij het zelf willen. Hoewel veel scholen nog worstelen met het invullen van hun jaarplannen, wordt wel duidelijk dat **scholen zich steeds meer ten opzichte van elkaar profileren**. De ene kiest voor een cultuurprofiel of voor een taalprofiel, een andere legt het accent op ICT of op sport. Het komt er op neer dat steeds meer scholen zoeken naar een pedagogisch/didactisch concept waarmee ze zich kunnen onderscheiden van de scholen in de omgeving.

Gevolgen voor de bibliotheek

Al decennia lang werken bibliotheken en onderwijs samen. Bibliotheken hebben dan ook veel ervaring en kennis opgedaan als het gaat om de manier waarop die samenwerking vorm kan krijgen. De resultaten mogen er zijn. Inmiddels werkt meer dan 90% van alle scholen uit het Primair Onderwijs samen met de bibliotheek. Doorlopende leeslijnen als de Rode Draad, die bibliotheken voor en met het onderwijs hebben ontwikkeld, zijn het zichtbare resultaat van een **structurele en samenhangende aanpak**.

Het veranderende onderwijsveld met zijn behoefte aan maatwerk, dwingt de bibliotheek een visie te ontwikkelen. Die ligt logischerwijs in het verlengde van de missie in het Unesco-manifest voor openbare bibliotheken, dat de bibliotheek 'een plaatselijke toegangspoort tot kennis' noemt, 'die de essentiële voorwaarde schept voor levenslang leren, onafhankelijke besluitvorming en de culturele ontwikkeling van individu en maatschappelijke groeperingen.'

Visie

Een visie zou bijvoorbeeld kunnen zijn dat de bibliotheek één van de deelnemers is in het lokale onderwijsnetwerk, waarin de ontwikkeling van ieder kind tot een actief en zelfstandig individu centraal staat. Uit de Agenda voor de Toe-

komst blijkt dat bibliotheken de komende periode vooral op de speerpunten **leesbevordering en mediawijsheid** willen inzetten; in de breedte maar ook richting onderwijs. Speerpunten die goed vertaald kunnen worden naar de lokale educatieve agenda.

Toe naar structureel beleid

In deze brochure vindt u achtergrondinformatie, naast tips over de manier waarop u de educatieve kerntaak van uw bibliotheek verder kunt ver-

breiden en verdiepen, aansluitend op de behoeften van het onderwijsveld. Door een plek te verwerven in de lokale educatieve agenda is dit beleid ook vastgesteld voor een langere periode en kan gewerkt worden aan structureel beleid.

Ik verwacht dat veel bibliotheken met dit instrument niet alleen hun educatieve functie kunnen versterken maar ook de samenwerking met het onderwijs en de gemeente kunnen intensiveren.

INLEIDING

De brochure ‘Bibliotheken aan de LEA tafel’ is bedoeld voor bibliotheken die een rol willen spelen bij de Lokale Educatieve Agenda (LEA) of die meer willen halen uit hun huidige samenwerking met lokale partijen.

Gemeenten kiezen er tegenwoordig vaak voor om samen met schoolbesturen (onderdelen van) het lokale of regionale onderwijs- en jeugd-beleid in te vullen. Zij gebruiken het drie-kolom-menschema (zie pagina 9) uit Handreiking Lokale Educatieve Agenda om de thema’s te bepalen. De afspraken die men gezamenlijk maakt over de doelstellingen en de uitvoering van deze thema’s wordt samengevat in een document dat men ‘De Lokale Educatieve Agenda’ noemt. In 2008 heeft meer dan 90 procent van de gemeenten in Nederland een LEA of is men met andere partners bezig een LEA op te stellen.

Bij de opstelling en uitvoering van de LEA kunnen ook andere partners betrokken worden. Deze andere partners zijn partijen als jeugd-gezondheidsinstellingen, welzijnsorganisaties, schoolmaatschappelijk werk, culturele instellingen en sportverenigingen. En hier ligt ook een kans voor de bibliotheek!

Bibliotheken zijn niet altijd zichtbaar in het lokale onderwijs- en jeugdbeleid. Ze worden vaak niet genoemd of komen pas in de uitvoeringsfase in beeld. Uit de LEA-enquête 2008 blijkt dat bibliotheken in slechts 27% van de gemeenten die met de LEA werken, zijn betrokken. Gelukkig is dit een verbetering ten opzichte van 2006 toen dat voor maar 5% gold.

De kansen van de Lokale Educatieve Agenda

Gezien de kansen zou het percentage bibliotheken als partner binnen een LEA veel hoger kun-

nen en zelfs moeten liggen:

- Bibliotheken kunnen in bijna alle gemeenten een rol spelen binnen de LEA, omdat **speerpunten van de bibliotheek overeen komen met LEA-thema’s**. Voorbeelden zijn de ondersteuning van VVE, inzet voor het voorkomen en bestrijden van taalachterstanden, de samenwerking met brede scholen, het verzorgen van cultuureducatie en de informatiebemiddeling rondom zorg. Door binnen een beleidsmatig kader nauw samen te werken op deze gebieden, is de kans op succes groter.
- **De samenwerking tussen bibliotheken en basisscholen heeft een lange traditie**. Vooral in het kader van het onderwijsachterstandenbeleid is er in veel gemeenten een hechte relatie gegroeid, waarbij er vanuit de scholen grote waardering is voor de inzet van bibliotheken. Eén van de vaardigheden die de bibliotheek in de LEA in kan brengen is ervaringsdeskundigheid op het gebied van ‘samenwerken met het onderwijs’. Vrijwel geen van de overige partners heeft zo veel en zo lange ervaring op dit terrein als de bibliotheek. In veel gemeenten geldt hetzelfde voor de samenwerking met consultatiebureaus, peuterspeelzalen en kinderdagverblijven.

De LEA biedt bibliotheken diverse kansen. De LEA geeft een goede **gelegenheid om de bibliotheek te positioneren als vaste netwerkpartner** op het gebied van gemeentelijk onderwijsbeleid. Door het meerjarenkarakter van de LEA is de bibliotheek ook in de toekomst direct betrokken bij nieuwe beleidsontwikkelingen. De bibliotheek etaleert met het maken en nakomen van afspraken in het kader van LEA de eigen kennis en kun-

de. De LEA-partners nemen de behaalde resultaten direct waar, net als het aanbod aan producten en diensten. Partners krijgen (meer) oog voor de resultaten van bibliotheekvernieuwing. Het participeren in het LEA-netwerk **verstevt de band met bestaande relaties en brengt nieuwe in beeld**. Zo kan de samenwerking met andere gemeentelijke beleidsafdelingen nieuwe financiële kansen opleveren.

Naast kansen liggen er natuurlijk ook een aantal hobbels op de weg naar de LEA. Samenwerkingspartners hebben verschillende werkculturen en moeten aan elkaar wennen. Samenwerken in een netwerk vraagt om het maken van afspraken, het inruimen van tijd, het maken van keuzes en het onderhouden van het netwerk. Maar al deze hobbels zijn voor een groot deel te onder-

vangen door op voorhand afspraken met elkaar te maken (zie Hoofdstuk 3 – Stappenplan).

Leeswijzer

Deze brochure biedt informatie, redenen en een praktisch stappenplan om de bibliotheek tot beleidspartner in het LEA-netwerk te maken en is bedoeld voor besturen, directies, beleidsmedewerkers en onderwijs- of educatiespecialisten van openbare bibliotheken.

In hoofdstuk 1 van de brochure leggen we uit wat de LEA precies is. In hoofdstuk 2 komen de thema's binnen de LEA aan bod waarbij de bibliotheek een rol kan spelen. Hoofdstuk 3 bevat een praktisch stappenplan om als bibliotheek aan de LEA-tafel te komen.

WAT IS DE LOKALE EDUCATIEVE AGENDA?

In dit hoofdstuk leggen we u uit wat de Lokale Educatieve Agenda (LEA) is, met informatie over de achtergrond, thema's, partnerschap en de verschillende vormen.

Achtergrond

Voor 2006 hadden gemeenten veel zeggenschap over het lokaal onderwijs- en jeugdbeleid: schoolbesturen, welzijnsinstellingen en peuterspeelzalen waren weliswaar belangrijke overlegpartners, maar de gemeente had de eindregie en doorzettingsmacht. Sinds de komst van de nieuwe wet onderwijsachterstanden per 1 augustus 2006 krijgen schoolbesturen rechtstreeks financiële middelen van het Rijk en hebben ze meer vrijheid om hun eigen beleid op te zetten. De gemeenten hebben minder taken en ook minder financiële sturingsmiddelen. De verhouding tussen gemeente en schoolbestuur binnen het lokaal onderwijsbeleid is dus gewijzigd.

Het **nieuwe Onderwijsachterstandenbeleid (OAB)** omvat de volgende elementen:

- Voor- en Vroegschoolse Educatie (VVE);
 - het schakelklassenbeleid;
 - een overlegverplichting (zie volgende pagina).
- Gemeenten ontvangen vanuit het Rijk een budget dat zij kunnen inzetten voor voorschoolse educatie (leeftijdscategorie 0-4 jaar) en schakelklassen. Scholen ontvangen een onderwijsachterstandenbudget, onder meer voor de vroegschoolse educatie (leeftijdscategorie 4-6 jaar), via de Lumpsumregeling. In de nieuwe wet wordt uitgegaan van gelijkwaardigheid en wederkerigheid in de bestuurlijke verhoudingen, dus de partijen hebben evenveel in te brengen.

De Lokale Educatieve Agenda is als instrument ingevoerd om binnen de nieuwe bestuurlijke verhoudingen invulling te geven aan het lokale onderwijs(achterstanden)beleid na 2006. Er bestaat dus geen wettelijke verplichting om een LEA op te zetten, de LEA is een middel en geen doel op zich. De LEA heeft zowel een inhoudelijk aspect als een procesmatige kant: de bedoeling van de agenda is dat de gemeenten en betrokken partners een lijst van onderwerpen agenderen, met afspraken over de uitvoering en verantwoording van deze thema's. Na instemming worden stappenplannen voor uitvoering opgesteld. In de LEA werken gemeente, schoolbesturen, kinderopvanginstellingen en andere lokale partijen dus als maatschappelijke partners aan het lokaal onderwijs- en jeugdbeleid.

Het jeugdbeleid van de gemeente Zutphen heeft als motto: Kansen voor jeugd: een gedeelde zorg. De gemeente wil actief en samen met andere partijen een bijdrage leveren aan het opgroeien en de ontwikkeling van kinderen en jongeren. De bibliotheek voert het project Taal- en leesbevordering uit met scholen, peuterspeelzaalwerk, kinderopvang en naschoolse opvang. Daarom draagt de gemeente Zutphen het project een warm hart toe.

Eerstelijnspartners

Deelnemers aan het overleg over de LEA zijn volgens de Wet Primair Onderwijs:

- de gemeente;
- de besturen van de scholen;
- de besturen van de kinderopvanginstellingen (sinds 1 januari 2007).

Op termijn is te verwachten dat er twee partners worden toegevoegd, namelijk

- de besturen van jeugdgezondheidszorginstellingen;
- de besturen van peuterspeelzalen.

LEA wordt als containerbegrip nog niet echt gehanteerd als kader voor beleid. Wel is er beleid op onderdelen zoals VVE en schakelklassen. Zo gaat de bibliotheek Boekenpret uitvoeren op een aantal basisscholen in Barneveld.
gemeente Barneveld

Overlegonderwerpen

Deze LEA partners zijn wettelijk verplicht om minimaal 1 keer per jaar overleg te voeren over:

- het voorkomen van segregatie en het bevorderen van integratie;
- het bestrijden van onderwijsachterstanden, onder meer met behulp van de doorlopende leerlijn van voorschoolse educatie naar het basisonderwijs;
- afstemming over inschrijvings- en toelatingsprocedures om tot een evenwichtige verdeling over de scholen te komen van leerlingen met een onderwijsachterstand.

In de praktijk kiezen gemeenten en schoolbesturen ervoor om in goed overleg ook andere onderwerpen te bespreken. Dit gebeurt veelal op basis van tabel 1 waarin de beleidsthema's ingedeeld staan naar de wettelijke verantwoordelijkheden van schoolbesturen en gemeenten. Onder Categorie 2 staan de thema's waarover gemeente en

schoolbesturen het gezamenlijk eens dienen te worden als zij ervoor kiezen dit onderwerp te agenderen. Daarnaast kan de LEA aangevuld worden met thema's uit categorie 1 en 3 die door gemeente of schoolbesturen worden aangedragen.

Tweedelijnspartners

Landelijk is er een verbreding te zien in het lokale onderwijsbeleid en veel gemeenten benaderen het onderwijs- en jeugdbeleid integraal. Uit de jaarlijkse LEA-enquête 2008 blijkt dat gemeenten bij de opzet en bij de uitvoering van lokaal beleid in het kader van de LEA, al veelvuldig gebruik maken van de inbreng van andere partners.

Over het geheel genomen heeft een aanzienlijk deel van de gemeenten al oog voor de tweedelijnspartners. Uit bovenstaande tabel blijkt dat de twee beoogde nieuwe eerstelijnspartners peuterspeelwerk en jeugdgezondheidsinstellingen vaak al worden betrokken. Ook welzijnsinstellingen, maatschappelijk werk en bibliotheken worden regelmatig ingeschakeld en in enkele gemeenten nemen ook culturele instellingen en sportverenigingen deel, instellingen die geen directe relatie hebben met het onderwijsbeleid. Wel valt op dat de tweedelijnspartners vaker een rol hebben in de uitvoering en minder vaak bij de opzet.

Soorten LEA's

De LEA is een containerbegrip geworden voor de wijze waarop gemeenten, schoolbesturen en kinderopvang gezamenlijk invulling geven aan het onderwijs(achterstanden)beleid. De LEA kent een veelheid aan verschijningsvormen en grote verschillen qua diepte en breedte. Ook de benaming wordt niet door alle gemeenten gehanteerd. We kunnen de volgende indeling maken:

a. Smalle LEA

In deze LEA worden alleen de wettelijk voorgeschreven onderwerpen besproken zoals onder-

	Categorie 1	Categorie 2	Categorie 3
Eind-Verantwoordelijke	Scholen	In overleg tussen partners	Gemeenten
Uitvoering	Scholen	Gemeenten en scholen	Gemeenten
Beleidsthema's	<ul style="list-style-type: none"> • Onderwijsprestaties • Taalbeleid • Ouderbetrokkenheid • Informatievoorziening aan ouders en leerlingen • Doorstroom PO – VO • Wachtlijsten overgang PO en VO • Wachtlijsten speciaal onderwijs • Toegankelijkheid • Spreiding zorgleerlingen • Bestrijden onderwijsachterstanden met name in groep 1 t/m 4 op basis van extra geld vanuit gewichtenregeling • Passend onderwijs (aanbod Passend onderwijs) • Stimulering taalontwikkeling 	<ul style="list-style-type: none"> • Voor- en vroegschoolse educatie • Peuterspeelzaalwerk • Kinderopvang • Opvang jeugdigen die buiten de boot dreigen te vallen • Vroegsignalering • Zorg in en om de school • Aansluiting onderwijs arbeidsmarkt • Voortijdig schoolverlaten • Spreiding achterstandsléerlingen, als overlegpunt • Onderwijsachterstanden, als overlegpunt • Schoolmaatschappelijk werk • Afgestemd aanbod van verschillende scholen en schoolsoorten • Reboundvoorzieningen • Veiligheid in de school • Impulsgebieden (i.v.) • VVE 100% doelgroepbereik • Maatschappelijke stages VO • Brede scholen en combinatiefuncties • Passend onderwijs (o.a. onderwijshuisvesting en leerlingenvervoer, Lokale Jeugdagenda) • Pilots vaste aanmeldmomenten, ouderinitiatieven • Voortijdig schoolverlaten • Leren en werken • Werkleerplicht 	<ul style="list-style-type: none"> • Leerplicht / schoolverzuim • RMC • Schakelklassen • Leerlingenvervoer • Huisvesting • Veiligheid rond de school • Brede school • Spreiding jeugdvoorzieningen • Preventief lokaal jeugdbeleid, vijf functies • Harmonisatie voorschoolse voorzieningen • Centra voor Jeugd en Gezin • Beleid voor arme kinderen

Tabel 1 De Drie-kolommentabel, 2005; Beleidsthema's van de LEA, ingedeeld naar wettelijke verantwoordelijkheid. Aangevuld met nieuwe ontwikkelingen op de LEA van medio 2007 – maart 2008

	Opzet n=171	Uitvoering n=66
Peuterspeelzaalwerk	65%	86%
Jeugdgezondheidsinstellingen	36%	74%
Welzijnsinstellingen	36%	74%
Maatschappelijk Werk	25%	59%
Bibliotheken	18%	41%
Culturele instellingen	10%	29%
Sportverenigingen	6%	23%

Tabel 2 Tweedelijns partners betrokken bij de opzet en uitvoering van de LEA, volgens LEA-enquête 2008.

wijshuisvesting, de doorgaande lijn van voor-schoolse educatie naar basisonderwijs, de bestrijding van onderwijsachterstanden en het bevorderen van integratie en het tegengaan van segregatie.

Rol tweedelijns partners

De gemeenten schakelen doorgaans weinig andere partijen in dan de schoolbesturen van PO en VO en kinderopvang en breiden dit waarschijnlijk uit met peuterspeelzaalwerk en jeugdgezondheidszorginstellingen.

De bibliotheek toont door deelname aan het LEA ondubbelzinnig aan dat ze niet alleen een culturele organisatie is, maar dienstverlenend is in vele facetten: welzijn, cultuur, onderwijs, educatie, gezondheid en informatie. Het is zaak dit veel meer met partners en gemeenten te communiceren.

directeur Graafschap bibliotheken

b. Brede LEA

In deze LEA worden de wettelijke onderwerpen aangevuld met onderwijsthema's die partners van belang achten. Veel voorkomende onderwerpen zijn taalbeleid, brede school, zorg in en om de school en VVE.

Rol tweedelijns partners

Brede LEA's vragen haast per definitie om een uitbreiding van de kernpartners gemeenten, schoolbesturen en kinderopvang. Bij verschillende onderwerpen is ook expertise van buiten nodig, bijvoorbeeld vanuit de jeugdgezondheidszorg, peuterspeelzalen en bibliotheken.

c. Regionale Educatieve Agenda (REA)

Vooraf kleinere gemeenten werken samen op het gebied van onderwijs- en/of jeugdbeleid. Daarbij gaat het vooral om thema's als voortijdig schoolverlaten, opvangvoorzieningen voor leerlingen die buiten de boot vallen, Weer Samen naar School en aansluiting arbeidsmarkt en onderwijs.

Rol tweedelijns partners

Bij REA's komen vaak tweedelijns partners in

We hebben goede contacten met de bibliotheek. De organisatie is betrokken geweest bij de opzet van de LEA, maakte op afroep deel uit van de Programmaraad en is vertegenwoordigd in de werkgroep Taal. De adviezen van de bibliotheek zijn waardevol bij het halen van de doelstellingen die de gemeente samen met de andere partners heeft gesteld.

gemeente Dantumadeel

beeld, omdat het onderwijs- en/of jeugdbeleid samenvalt met een deel van hun werkgebied. Denk hierbij aan regionale partners zoals GGD en Jeugdzorg of aan basisbibliotheken die immers ook vaak regionaal zijn georganiseerd.

d. Lokale Educatieve- en Jeugdagenda

Steeds meer gemeenten verbreden onderwijsbeleid tot preventief jeugdbeleid: zo vallen de thema's Brede school en Zorg in en om scholen feitelijk al onder jeugdbeleid. Bij een jeugdagenda kan de gemeente kiezen voor een breed leeftijdsbereik, bijvoorbeeld 0-23 jaar.

Rol tweedelijns partners

De verbreding naar preventief jeugdbeleid geeft

De bibliotheek is niet zozeer betrokken bij de ontwikkeling van de LEA, wel bij de uitvoering. Zo is er in de klankbordgroep taal gesproken over het ondersteuningsaanbod van de bibliotheekafdeling educatief werk.

gemeente Enschede

veel andere instellingen en organisaties de mogelijkheid om een bijdrage te leveren. Mogelijke nieuwe partners vanuit dit perspectief zijn welzijnsinstellingen, de politie, jeugdverenigingen (scouting, sportverenigingen), jeugdcultuurinstellingen en -verenigingen, jeugdgezondheidszorg, bibliotheken en culturele instellingen als musea en centra voor de kunsten.

Het opzetten van een LEA

De meeste LEA's ontstaan gefaseerd. We zien bij gemeenten veelal de volgende procesmatige ontstaansgeschiedenis:

- a Oriëntatiefase: gaan we een LEA opzetten?
- b Opzetfase: welke inhoud en vorm kiezen we?
- c Omzetfase: hoe wordt het beleid omgezet naar de uitvoering? Wie gaat wat doen?
- d Uitvoeringsfase: doen de partijen wat ze moeten doen?
- e Evaluatiefase: wat heeft de LEA tot nu toe opgeleverd? Zijn er hiaten? Wat kan anders en beter?

Gemeenten kunnen bij iedere fase de tweedelijnspartners inschakelen. Uit de LEA enquête 2008 blijkt echter dat deze partners met name in de uitvoeringsfase betrokken worden.

De overlegstructuur bij de LEA is maatwerk per gemeente. Vaak is er sprake van een stuurgroep (gemeente, schoolbesturen en kinderopvang) met daaronder werkgroepen die thema's uitwerken. In de praktijk blijkt dat bibliotheken vooral aan de werkgroepen deelnemen maar ook betrokkenheid bij een stuurgroep komt voor.

Meer informatie hierover vindt u op www.delokaleeducatieveagenda.nl.

Themagerichte of partnergerichte benadering

De LEA kan ingestoken worden vanuit een themagerichte of een partnergerichte benadering. Een themagerichte benadering houdt in dat eerst gezamenlijk de thema's bepaald worden door de eerstelijnspartners, vervolgens worden bij deze thema's de partners gekozen voor de uitvoering/uitwerking. Een partnergerichte benadering werkt precies andersom: men zoekt eerst in brede zin alle mogelijke partners op en stelt vanuit ieders expertise en mogelijkheden de thema's op. Het werken vanuit een paar geselecteerde thema's lijkt minder gecompliceerd en doelgerichter dan het werken vanuit partners. Het accent zou daarom het beste op de eerste strategie kunnen worden gelegd. Een aanvulling

Voorbeeld Lokale Educatieve- en Jeugdagenda en de bibliotheek

In de gemeente Bergen (Limburg) is basisbibliotheek BiblioPlus betrokken bij het opzetten van het integraal onderwijs- en jeugdbeleid. Eén van de onderwerpen op de Lokale Educatieve Agenda is het verminderen van de taalachterstand. Met hun deskundigheid kan BiblioPlus het onderwijs bijstaan en zorgen zij dat er een actueel boekenpakket en lesmateriaal voor de kinderen aanwezig is. De gemeente hield bijeenkomsten met verschillende partners, waarin thema's binnen dit beleid werden vastgesteld, zoals taalstimulering in het kader van onderwijsachterstandenbeleid. Deze thema's werden uitgewerkt in projecten die opgenomen zijn in de nota Integraal Onderwijs- en jeugdbeleid 2007-2010. De inbreng van de bibliotheek bestaat uit het aanbieden van twee leesbevorderende projecten (Voortouw en Rode Draad) in een doorgaande lijn, die aansluiten bij het thema taalstimulering. De bibliotheek heeft (financiële) afspraken met de gemeente gemaakt om deze projecten voor een periode van 4 jaar uit te voeren.

zou kunnen plaatshebben door een aantal "light" activiteiten op te zetten voor een groter aantal partners op de LEA. Deze activiteiten zijn gericht op kennismaking, uitwisseling van informatie en ervaringen, en bijvoorbeeld inbreng van ideeën, voorbereiding op activiteiten in de toekomst etc. De ervaring leert dat dit soort activiteiten qua frequentie en duur beperkt moet worden, omdat anders de bereidheid deel te nemen snel afneemt.

WELKE BIJDRAGE KAN DE BIBLIOTHEEK LEVEREN AAN LEA-THEMA'S?

De bibliotheek kan met haar expertise, maar ook met concrete projecten aansluiten bij verschillende thema's van de LEA. In de praktijk blijkt dat bibliotheken vooral betrokken zijn bij VVE, taalbeleid, brede school, zorg in en om de school en cultuureducatie. De eerste vier thema's staan vaak op de LEA, cultuureducatie doorgaans wat minder, maar kan wel als onderdeel van een thema zoals brede school opgenomen zijn. We bespreken hier bovenstaande vijf beleidsonderwerpen en zoomen in op de rol van bibliotheken.

Voor- en Vroegschoolse Educatie (VVE)

VVE is voor veel gemeente het belangrijkste thema binnen het onderwijsachterstandenbeleid. Het huidige kabinet zet zich in om taalachterstanden volledig en vroegtijdig te bestrijden. Tegelijk wordt de regelgeving en financiering van de voorzieningen, peuterspeelzalen en kinderdagverblijven geharmoniseerd. De norm voor het bereiken van de doelgroep met VVE-programma's is recentelijk verhoogd naar 100%. Het doel van de voor- en vroegschoolse educatie is de taal- en ontwikkelingsachterstand bij kinderen in onderwijsachterstandssituaties te voorkomen of zo snel mogelijk aan te pakken. De aanpak start op de peuterspeelzalen en in toenemende mate ook in de kinderopvang. De activiteiten lopen door tot de groepen 1 en 2 van het basisonderwijs. Consultatiebureaus krijgen steeds meer een rol als het gaat om signalering, werving en toeleiding. Bibliotheken kunnen hier een belangrijke rol spelen. Veel bibliotheken

hebben al ervaring met samenwerking met peuterspeelzalen. Er ligt een kans om deze samenwerking uit te breiden met consultatiebureaus en kinderopvanginstellingen. Bibliotheken nemen vaak deel aan netwerken voor VVE waar de inzet van taal- en leesbevorderingsprogramma's een belangrijk gespreksonderwerp is en kunnen als partner binnen het lokale netwerk toegevoegde waarde bieden door aan te sluiten bij of uitvoering te geven aan programma's als Piramide, Taallijn VVE, Puk & Ko, Ik & Ko, Boekenpret en Voortouw.

Taalbeleid

Taalbeleid staat hoog op de politieke agenda. In de **Kwaliteitsagenda Primair Onderwijs** (Scholen voor Morgen), opgesteld door de staatssecretaris in samenwerking met de sector, staat het verbeteren van de taal- en rekenprestaties van de kinderen centraal. In deze kwaliteitsagenda wordt samenwerking met bibliotheken aangeraden. Het gaat daarbij vooral om de uitwisseling van

Voorbeeld Taalbeleid VVE en de bibliotheek

De gemeente Dantumaneel (Friesland) nodigde voor de opzet van de LEA scholen uit, peuterspeelzalen, kinderopvang, GGD, maatschappelijk werk, Jeugdgezondheidszorg (consultatiebureau) en de bibliotheek. Deze reikten mogelijke thema's aan en bediscussieerden ze in een aantal bijeenkomsten. De thema's werden voorgelegd aan de Programmaraad, een overleg van schoolbesturen en gemeente uitgebreid met voorschouwe voorzieningen, de GGD en - op afroep - o.a. bibliotheek en maatschappelijk werk. De Programmaraad gaf aan welke thema's ze het belangrijkste vond en zette ze uit in werkgroepen. Een werkgroep Taal, met vertegenwoordigers van scholen, jeugdgezondheidszorg, peuterspeelzalen, kinderopvang en bibliotheek, ontwikkelde een Integraal Taalbeleidsplan, dat werd vastgesteld door de Programmaraad. Vervolgens ging een nieuwe werkgroep Taal aan de slag om de doelstellingen uit te voeren in bestaande of nieuwe projecten. Deze werkgroep Taal bestaat uit de manager van de peuterspeelzalen, de coördinator van de kinderopvang, de directeurs van twee basisscholen en de bibliotheek. Voorbeelden van uitwerking door de werkgroep Taal:

- Jaarlijkse bijeenkomst met als thema Taal als Speerpunt. In 2008 gerealiseerd door een integrale voorlichting over Taal aan het consultatiebureau, leidsters peuterspeelzalen en kinderopvang.
- Voorlichting aan ouders voor 0-2 jarigen, rechtstreeks door JGZ en door JGZ en de bibliotheek samen op themabijeenkomsten.
- Introductie van het leesbevorderingsprogramma Boekenpret (peuterspeelzalen en onderbouw basisonderwijs in nauwe samenwerking met de bibliotheek).

kennis en ervaringen en de ontwikkeling van een integrale visie en aanpak voor leesbevordering. Een belangrijk onderdeel van het onderwijsachterstandenbeleid is de inzet van **schakelklassen**. Dit zijn speciale taalklassen voor basisschoolleerlingen (zowel autochtoon als allochtoon) met een grote taalachterstand in Nederland. In een schakelklas krijgen leerlingen een jaar lang intensief onderwijs om de taalachterstand weg te werken.

Bibliotheken hebben veel expertise op het gebied van **taalstimuleringsprogramma's** en **leesbevorderingsprogramma's** waarin aandacht is voor woordenschat, (interactief) voorlezen en

leesplezier. Met deze programma's kan de bibliotheek een belangrijke bijdrage leveren aan het lokale taalbeleid. Het kabinet lanceerde in maart 2008 het programma **Kunst van Lezen** en wil daarmee alle kinderen kennis laten maken met de waarde en het plezier van lezen. In dit programma is een belangrijke rol voor bibliotheken gereserveerd. Bibliotheken kunnen dit programma, met name het onderdeel Boekstart, inbrengen bij de netwerken waarin zij participeren of bij gesprekken in het kader van de LEA. Ook de opzet van een **Makkelijk Lezen Plein** in de bibliotheek kan een waardevolle bijdrage zijn aan de verbetering van taalprestaties.

De brede school en combinatiefuncties

Ruim driekwart van de gemeenten heeft inmiddels een of meerdere brede scholen. De basisgedachte is om vanuit een netwerk van instellingen rond het kind de educatieve en opvanggerichte activiteiten te versterken, al dan niet in een multifunctionele accommodatie. De kern van een brede school wordt bijna overal gevormd door het basisonderwijs, peuterspeelzaalwerk en kinderopvang. Er liggen voor bibliotheken veel aanknopingspunten om een bijdrage te leveren aan het functioneren van brede scholen:

Leesbevordering

Doorgaande leerlijnen zijn een belangrijk thema voor gemeenten en onderwijs. Bibliotheken kunnen hun expertise op het gebied van leesbevordering en doorgaande leeslijn inzetten. Samenwerking tussen bibliotheek en de partners van de Brede school kan resulteren in een doorgaande leeslijn voor kinderen van 0-12 jaar.

Mediawijsheid.

Bibliotheken hebben op dit gebied meer expertise dan de meeste scholen en kunnen leerkrachten adviseren en ondersteunen bij het 'mediawijs' maken van leerlingen zodat ze opgroeien tot mondige burgers. Steeds meer bibliotheken gaan op zoek naar de mogelijkheden voor de inzet van een mediacoach. Een mediacoach kan werken als vakleerkracht op school of als adviseur van de leerkrachten.

Kunst van Lezen

Het programma Kunst van Lezen bestaat uit:

- Een proef met het leesbevorderingsmodel 'Boekstart' waarin bibliotheken, consultatiebureaus en peuterspeelzalen samenwerken.
- Versterken van de rol van bibliotheken binnen de pilots 'Taalachterstanden binnen het primair onderwijs' (Amsterdam, Rotterdam, Den Haag, Utrecht, Oost-Groningen en Zuid-Limburg).
- Kennismaking met de cultuurhistorische canon aan de hand van Nederlandstalige (jeugd-)literatuur en klassieke literaire werken.
- Een landelijke dekkende voorziening van netwerken.

Kunst van Lezen wordt gecoördineerd door de Stichting Lezen en de Vereniging van Openbare Bibliotheken en is zomer 2008 van start gegaan. Het beleidsmatig dragen en uitvoeren van de plannen zal vooral liggen bij lokale bibliotheekorganisaties samen met hun partners uit het onderwijs, de culturele en de welzijnssector.

Makkelijk Lezen Plein in de bibliotheek

Het eerste Makkelijk Lezen Plein (MLP) is opgezet in de bibliotheek Haarlem en inmiddels kent het MLP een opmars in veel bibliotheken. Het MLP is meer dan een aantrekkelijke plaatsing van speciale materialen. Informatiemedewerkers van de bibliotheken maken kinderen, ouders en leerkrachten attent op voorzieningen hulpmiddelen en verzorgen informatieavonden. Op www.makkelijklezenplein.nl vinden bibliotheken informatie, ideeën en downloadbare materialen.

Buitenschoolse opvang

Buitenschoolse opvang is de opvang na en eventueel vóór schooltijd. Scholen hoeven deze opvang niet zelf te regelen of in de eigen school te regelen maar mogen deze ook uitbesteden aan kinderopvangorganisaties. Brede scholen zijn met name op zoek naar de invulling van deze opvang, vaak door sportverenigingen, soms ook door de bibliotheek.

Een nieuwe ontwikkeling binnen de brede school is de inzet van **combinatiefuncties** voor

onderwijs, sport, cultuur en buitenschoolse opvang. Sinds 2008 stimuleert het Rijk gemeenten om combinatiefuncties binnen scholen, sport en cultuur te realiseren. Kern is dat een medewerker zijn werkzaamheden uitvoert voor twee sectoren. In 2008 hebben 30 gemeenten geld ontvangen voor de invoering van combinatiefuncties, in 2009 volgen 90 andere gemeenten. Deze **regeling Impuls Brede scholen, Sport en Cultuur** biedt ook kansen voor bibliotheken in hun samenwerking met brede scholen, bijvoorbeeld voor een media-coach. Veel bibliotheken zouden meer kunnen of willen doen als ze financiering zouden vinden voor extra personeel. De Impulsregeling biedt deze mogelijkheid en kan een gespreks-onderwerp zijn voor gemeente en bibliotheken en is inmiddels ook toegevoegd aan de thema's van de LEA. Zie voor meer informatie www.combinatiefuncties.nl

Zorg in en om de school

Het thema 'zorg in en om de school' wordt op veel LEA's geagendeerd. Gemeenten zijn met de komst van de WMO verantwoordelijk voor het op een laagdrempelige manier informeren van hun eigen jongeren en hun opvoeders over de zorgvoorzieningen. Het Centrum Jeugd en Gezin dat dit kabinet in iedere gemeente wil realiseren biedt een goede mogelijkheid de informatievoorziening te reguleren. Op veel scholen is er een **Zorg- en Adviesteam** (ZAT) functioneel. Dit zijn teams waarin professionals die zorg en ondersteuning bieden aan jongeren en hun ouders, samen met scholen werken aan de oplossing van problemen van kinderen en jongeren. ZAT's zijn er zowel op de school zelf als bovenschol, in het speciaal onderwijs, het voortgezet onderwijs en het middelbaar beroepsonderwijs. Afstemming tussen de activiteiten van de gemeente (Centrum Jeugd en Gezin) en scholen (ZAT) is dus vereist. Gemeenten, schoolbesturen en kinderopvanginstellingen overleggen over advies en steun bij de opvoeding van kinderen, over jongerenproblematiek en in toenemende mate al over 'passend

Voorbeeld mediawijsheid en de bibliotheek

Graafschap bibliotheken is al een aantal jaren betrokken bij de gesprekken rond de bredeschoolontwikkeling in Zutphen en wil ook bij de uitvoering een rol spelen. Besprekingen met de directies van de drie betrokken scholen leidden tot een verzoek aan de bibliotheek om mee te denken en te werken aan een gezamenlijke structurele aanpak van taal- en leesonderwijs en het vergroten van mediawijsheid van leerlingen. Dit sloot prima aan bij de visie van Graafschap bibliotheken om meer wijkgericht te opereren. De structurele aanpak zal moeten leiden tot stijging van het leesplezier en het leesniveau van de leerlingen. Samen met de partners gaan de Graafschap bibliotheken werken aan de opzet van een doorgaande leesbevorderingslijn, de opzet van een mediatheek en de aanstelling van een media-coach voor het ondersteunen van mediawijsheidsactiviteiten.

onderwijs' (voor elke zorgleerling kansen op de beste ontwikkeling).

Hier ligt een kans voor bibliotheken die hun rol als informatiebemiddelaar willen inzetten bij de Centra voor Jeugd en Gezin, die nu nog vaak in oprichting zijn, of bij de ZAT's. Bibliotheken kunnen hiervoor G!DS, een product van de VOB, inbrengen. G!DS is een digitale landelijke sociale kaart waarin gegevens van organisaties opgeslagen worden. Bibliotheken kunnen hieraan lokale gegevens toevoegen zodat iedereen die met zorg in en om de school te maken heeft (ouders, school, gemeente, kinderopvang en professionals die verbonden zijn aan Centra voor Jeugd en Gezin of een ZAT) hiervan gebruik kan maken. De gegevens uit G!DS kunnen gebruikt worden voor

Het Makkelijk Lezen Plein in bibliotheek Schalkwijk te Haarlem

Voorbeeld bibliotheken en cultuureducatie

Het Tilburgse project Stad op Stelten verbindt binnen- en buitenschools leren op het gebied van leesbevordering, mediawijsheid en cultuureducatie met elkaar. Samen met Bureau CiST (marktplaats voor scholen en culturele instellingen) ontwikkelde de Bibliotheek Midden-Brabant een concept voor brede scholen om de culturele participatie van basisschoolkinderen te verhogen en de samenwerking tussen verschillende organisaties op stads- en wijkniveau een impuls te geven. In vier wijken werden vanuit een brede school netwerken opgezet van medewerkers van scholen, buitenschoolse opvang, sociaal-cultureel werk en bibliotheek. Zij stelden samen een thema vast en maakten daar een programma bij waarbij leesbevordering, cultuureducatie en mediawijsheid werden uitgewerkt. Voor cultuureducatie werden partners als kunstenaars, schrijvers en dichters aangetrokken. De scholen, de buitenschoolse opvang en de woensdagmiddagclubs van het sociaal cultureel werk gingen tegelijkertijd met het gekozen thema aan de slag en organiseerden workshops met kunstenaars, dansers, theatermakers, schrijvers, dichters en jeugdbibliothecarissen. Leerlingen bezochten ook musea en de bibliotheek. Zo ontstond een structureel aanbod van buitenschoolse partners dat aansloot bij de programma's van het onderwijs. Resultaten waren onder andere een fototentoonstelling, een digitaal prentenboek, een voorstelling naar een verhaal geschreven door kinderen van de BSO, ontwerp van het logo Stad op Stelten, t-shirts met poëtische teksten en een hoorspel op cd door kinderen van een woensdagmiddagclub. De rol van de bibliotheek was activiteiten te initiëren die leesbevordering verbreedden naar cultuureducatie en mediawijsheid. De bibliotheek ontwikkelde, met name voor mediawijsheid waar voorheen geen projecten voor plaatsvonden, nieuwe programma's. Met dit project positioneert de bibliotheek zich als waardevolle structurele partner in wijknetwerken. In het schooljaar 2008-2009 wordt het concept verder binnen de gemeente Tilburg geïmplementeerd.

beleid, ook wel als deelonderwerp van brede scholen. In de notitie Kunst van Leven (2007) heeft de regering de hoofdlijnen cultuurbeleid beschreven. Met betrekking tot het onderwijs gaat het vooral om het verbeteren van de randvoorwaarden voor scholen om te voldoen aan de kerndoelen en eindtermen op het gebied van cultuur. Belangrijk daarin is de samenwerking tussen culturele instellingen en brede scholen. Met de regeling Impuls Brede Scholen, sport en cultuur stimuleert het Rijk gemeenten om combinatiefuncties te realiseren (zie ook Brede scholen en combinatiefuncties). Bibliotheken kunnen vanuit hun culturele functie samenwerking aangaan met Centra voor de Kunsten, musea, theaters en organisaties die optreden als cultuurmakelaar tussen scholen en culturele instellingen (marktplaatsen cultuureducatie). Uit deze samenwerking zijn al verschillende spraakmakende culturele projecten voortgekomen. Ook het programma Kunst van Lezen biedt via het deelproject 'kennismaking met de cultuurhistorische canon aan de hand van jeugdliteratuur', kansen voor samenwerking met het onderwijs en culturele instellingen.

doorverwijzing naar hulpverlenende instanties en kunnen basis zijn voor websites, folders en allerlei communicatie-uitingen.

Cultuureducatie

In sommige LEA's wordt ook Cultuureducatie geagendeerd: soms als speerpunt van lokaal

3

ZO WORDT U LEA PARTNER!

Op basis van de achtergrondinformatie in de voorgaande hoofdstukken kunt u stappen zetten om als bibliotheek een actieve rol te vervullen binnen de LEA. In dit hoofdstuk vindt u een stappenplan¹ waarmee u zich als onmisbare partner kunt positioneren.

Uw eerste stap is vanzelfsprekend afhankelijk van de mate waarin u momenteel als partner betrokken bent bij de LEA, het soort LEA waar binnen de gemeente voor is gekozen en de ontwikkelingsfase waarin deze LEA zich op dit moment bevindt. Maar ook voor de bibliotheek die op dit moment als volwaardige LEA-partner in gesprek is met gemeente en schoolbesturen bevatten de eerste stappen nog verrijkingsopties.

Stap 1 Wat gebeurt er in uw gemeente(n)?

De gemeente heeft een (soort) LEA

Om te achterhalen of er een LEA is opgesteld binnen uw gemeente kunt u zich het beste wenden tot de afdeling onderwijs of educatie van de gemeente. Wanneer dat het geval is, kunt u een gedetailleerde inventarisatie van deze beleidsagenda verrichten aan de hand van *Bijlage 1 Checklist Heeft uw gemeente al een (soort) LEA?* U verkent hierbij de ontwikkelingsfase, de betrokken eerstelijns- en tweedelijnspartners, het soort LEA, de geagendeerde overlegonderwerpen, de gekozen overlegstructuur en de looptijd van de agenda. Tijdens deze inventarisatie is het raadzaam om direct de contactgege-

vens van betrokken organisaties en contactpersonen vast te leggen en een dossier op te bouwen van beleidsnotities die aan de LEA zijn gewijd.

De gemeente heeft geen LEA

Indien de gemeente op nog geen enkele manier een LEA heeft opgesteld, kunt u inventariseren waarom de gemeente hiertoe nog niet is overgegaan. In dat geval zou u samen met de gemeente en potentiële eerste- en tweedelijnspartners een oriëntatiefase in kunnen gaan.

Bij de verdere stappen wordt steeds aangegeven hoe te handelen als er al wel een LEA in uw gemeente aanwezig is en hoe wanneer er nog niets voorhanden is.

Stap 2 Verkenning van uw mogelijkheden

LEA aanwezig

Op basis van de inventarisatie kunt u bepalen wat u binnen de gemeentelijke LEA als bibliotheek kunt betekenen. Allereerst moet u nadenken over de rol van de bibliotheek: onderhandelingspartner of uitvoerder. Als de gemeente al over een (soort) LEA beschikt, is de kans klein dat

¹ Het stappenplan is deels ontleend aan 'Overdrachtsmodel Van leesbevorderingsnetwerken naar netwerken preventie laaggeletterdheid' (Gerard Meijer, Henk Pilon, Aaf Smits en Yteke Roosma, 2008)

u aan de onderhandelingen deel kunt nemen en zal de rol van de bibliotheek waarschijnlijk vooral uitvoerend zijn.

Om te bepalen hoe u als bibliotheek wilt inspelen op de onderwerpen die binnen uw gemeente zijn geagendeerd, welke producten en diensten u in dit kader al levert of zou willen leveren en hoe uw missie, visie en positie in dezen zijn, kunt u de volgende analyses uitvoeren:

1. Een analyse van de bijdrage van dit beleidsthema aan een versterking van de positie van de bibliotheek op langere termijn. Mogelijke aandachtspunten:

- Wil uw bibliotheek een functie binnen het onderwijs(achterstanden)beleid? En in welke rol dan?
- Als de bibliotheek taakverbreding nastreeft, dient u ook aan te sluiten bij overig lokaal beleid rond bijvoorbeeld maatschappelijke thema's, zoals de Centra voor Jeugd en Gezin. Aan welke maatschappelijke behoeften kan de bibliotheek een zinvolle bijdrage leveren?
- Wat draagt bibliotheekbeleid op het gebied van brede school op langere termijn bij aan een versterking van de positie van mijn bibliotheek?

2. Een analyse van de sterke en zwakke kanten van uw organisatie met betrekking tot producten en diensten op LEA-gebied. Mogelijke aandachtspunten:

- Is uw bibliotheek in staat om vraaggericht te werken?
- Is zij in staat om aan te sluiten bij de visie op taalontwikkeling en andere onderwijsbeleidsthema's op lokaal en regionaal niveau?
- Kan de bibliotheek toepasselijke producten en diensten leveren aan scholen met uiteenlopende schoolprofielen?
- Heeft de bibliotheek de juiste expertise, diensten en producten in huis om aan maatschappelijke behoeften te voldoen?
- Is de bibliotheken gewend aan monitoring? Een instrument dat hierbij kan worden inge-

zet staat beschreven in: De LEA-monitor: een voorbeeldenrapportage, zie bijlage 2 - Literatuur en websites.

- Wat zijn de sterke en zwakke kanten van mijn bibliotheek als het gaat om dienstverlening in een brede school?

3. Een afweging van de kansen en bedreigingen vanuit lokale en regionale overheden en verwante organisaties met betrekking tot deze producten en diensten. Mogelijke aandachtspunten:

- Is uw bibliotheek een natuurlijke partner van het VVE-veld, het primair en het voortgezet onderwijs?
- Ligt de bibliotheek goed bij de beleidsafdeling onderwijs van de gemeente?
- Waar liggen binnen de gemeente en de regio kansen en bedreigingen als mijn bibliotheek diensten en producten levert aan de brede school?

4. Een inschatting van toekomstige samenwerkingspartners op dit thema. Mogelijke aandachtspunten:

- Hoe schat u de belangen en prioriteiten in van mogelijke partners binnen de LEA?
- Wie zijn uw potentiële partners in een brede school?

5. Een begroting van de kosten en de wijze van financiering: vanuit reguliere middelen en/of vanuit extra middelen. Mogelijke aandachtspunten:

- Welke producten en diensten, gefinancierd vanuit het huidige bibliotheekbudget, kunnen worden ingezet in het kader van LEA?
- Voor welke nieuwe producten en diensten is financiering vanuit nieuwe subsidieregelingen mogelijk?
- Wat zouden de kosten zijn voor dienstverlening van de bibliotheek in een brede school? En vanuit welke middelen kunnen deze kosten worden gedekt?

Op basis van deze analyse kunt u realistische keuzes maken en zowel voor uw eigen organisa-

tie als naar externe partijen expliciet benoemen waar de bibliotheek zich wel en niet mee wil of kan bezighouden.

Geen LEA aanwezig

Als de gemeente nog geen LEA heeft opgesteld, heeft u meer kans om de rol van onderhandelingspartner te krijgen. Om goed beslagen ten ijs te komen kunt u de voorgaande analyse van thema's, sterkten, zwakten, kansen en bedreigingen uitvoeren.

Stap 3 Uw bibliotheek in beeld brengen

LEA aanwezig

U heeft vastgesteld waar u zich wel en niet mee bezig wilt houden als het om de LEA gaat. Nu kunt u uw bibliotheekbeleid, uw beleidsplannen en niet te vergeten de bestaande prestaties van uw bibliotheek onder de aandacht brengen bij gemeente en eerstelijnspartners. Neem daarvoor allereerst deel aan relevante netwerken, vooral de informele, rondom de gemeente(n), de nieuwe Centra voor Jeugd en Gezin, de scholen en schoolbesturen, kinderdagverblijven die BSO verzorgen en culturele instellingen. Succesvol participeren in een netwerk vraagt zowel om het vermogen om de eigen prestaties en competenties te etaleren, als een goede radar voor wat anderen zeggen, willen en inbrengen. Dat leidt lang niet altijd op korte termijn tot resultaat, maar op de langere termijn legt het een goede en effectieve basis tot samenwerking. Enkele tips:

1. Houd contact met de LEA-stuurgroep of werk-

groepen, door deelname of door kennis te nemen van de stukken en besluiten.

2. Gebruik de LEA-onderwerpen uit tabel 1 als kapstok voor de communicatie met uw beoogde partners.
3. Bespreek de plannen van de bibliotheek informeel met bekende relaties binnen het LEA-netwerk. Peil in ieder geval of de instellingen achter de bibliotheekplannen staan en hun bereidheid zelf ook tijd en middelen in deze plannen te investeren.
4. Organiseer zelf kleinschalige netwerkactiviteiten, zoals een studiemiddag, een presentatie of een kenniskring en breng de plannen en prestaties van de bibliotheek ter sprake.
5. Nodig beoogde partners uit voor bijeenkomsten die de bibliotheek op andere terreinen organiseert.
6. Breng de plannen en prestaties van uw bibliotheek en de bibliotheekbranche op LEA-gebied via uw eigen of de lokale media onder de aandacht van de beoogde partners.

Geen LEA aanwezig

Ook als uw gemeente nog geen LEA heeft opgesteld, kunt u de bibliotheek in grote lijnen volgens bovenstaande aanpak onder de aandacht brengen. Omdat u in deze fase meer kans heeft om aan de onderhandelingsstafel te belanden, is het goed om daarbij uw competenties en kwaliteiten op die positie te tonen: een proactieve houding, een luisterend oor, goed organisatievermogen, deskundigheid op het LEA-terrein, een helicopterview en overtuigingskracht.

Stap 4 Positief worden beoordeeld

LEA aanwezig

Het betrekken van tweedelijnspartners bij de LEA is vaak een gezamenlijk besluit van de gemeente en de eerstelijnspartners. In het beste geval nemen de LEA-partners dit besluit op basis van een analyse per thema binnen de LEA. Vragen hierbij zijn dan:

- Wie zijn mogelijk relevante lokale of regionale partners op dit thema?
- Welke lokale en regionale partners hebben

In ons productenboek bieden wij gemeenten twee taalstimuleringsprojecten (Voortouw en Rode Draad) aan voor een periode van vier jaar. Dit heeft ertoe bijgedragen dat gemeenten deze projecten hebben afgenomen, ook gemeenten die geen middelen hebben voor OAB en VVE, maar wel bezig zijn met de LEA.

BiblioPlus

buurtgemeenten betrokken bij hun LEA?

- En eventueel ook: welke landelijke partners?
- Op welke punten kan een bijdrage van deze partners betekenisvol zijn?
- In hoeverre zijn deze partners bereid om een bijdrage te leveren?

Gemeenten en eerstelijns partners peilen in deze fase hoe de voorkeuren van u als toekomstige partner liggen en maken dan een keuze. Persoonlijke betrokkenheid, capaciteiten en relaties bepalen in hoge mate het succes van de samenwerking.

In deze fase is het van groot belang om strategisch te werk te gaan. Eerstelijnspartners moeten in deze fase overtuigd raken van de toegevoegde waarde van de bibliotheek en de overige potentiële tweedelijnspartners. Hiertoe moet u in ieder geval goed communiceren wat de bibliotheek kan betekenen. In eerste instantie kunt u globaal aangeven welke rol de bibliotheek kan spelen bij bepaalde LEA-onderwerpen (zie tabel 1). Verderop in het proces, op het strategisch juiste moment kunt u concreet worden: 'Op het gebied van voor- en vroegschoolse educatie kan de bibliotheek een doorgaande leeslijn aanbieden, voor een periode van vier jaar aan alle VVE-organisaties en basisscholen voor de prijs van € ...'.

Geen LEA aanwezig

Als u contact heeft met potentiële, toekomstige LEA-partners kunt u als bibliotheek etaleren wat de overige partners in deze opzet aan de bibliotheek hebben als gesprekspartner, meedenker en klankbord en wat concreet de bijdrage van de bibliotheek kan zijn als LEA-partner. Ook in deze fase geldt dat strategisch handelen van groot belang is.

Stap 5 Partner worden

LEA aanwezig

Als de LEA op papier is vastgesteld, volgt de omzetzfase, waarin de vertaling van papier naar de praktijk plaatsvindt. Gemeenten en eerstelijnspartners kunnen hierbij kiezen voor een the-

ma- of partnergerichte benadering (zie hoofdstuk 1). Voor veel tweedelijnspartners is het wenselijk om in een werkgroep een werkplan per thema op te stellen. De partnergerichte benadering binnen de LEA kan dan aanvullend plaatshebben in de vorm van een aantal activiteiten voor een groter aantal partners.

Als de bibliotheek alleen als uitvoeringspartner wordt betrokken voor specifieke bijdragen, dan kan dit het beste contractueel worden vastgelegd. In dit contract moeten heldere afspraken staan over:

- verantwoordelijkheden;
- uitvoering, actiepunten en tijdspad;
- controle op het nakomen van afspraken;
- ingrijpen/sancties bij niet het nakomen van afspraken.

Over het algemeen neemt de gemeente hierin het voortouw, eventueel in samenspraak met schoolbesturen en overige betrokken instellingen. Met een uitvoeringscontract kunt u voor de bibliotheek meerjarenafspraken met uw gemeente maken over een specifieke bijdrage.

Als u zowel de rol van tweedelijnspartner als de rol van uitvoerder vervult, kan dat complicaties opleveren wanneer beide rollen worden vermengd. Transparante en open aanbestedingsprocedures zijn daarom noodzakelijk. En het is belangrijk om de rol van partner hier duidelijk te scheiden van de rol van contractant.

Geen LEA aanwezig

Wanneer er binnen de gemeente nog geen LEA is, maar deze wordt wel geïnitieerd door een of meerdere partners, kan de bibliotheek als tweedelijnspartner betrokken raken bij de opzetzfase. Net als bij de vorige stap kan de bibliotheek nu etaleren:

- wat de overige partners in deze opzet aan de bibliotheek hebben in de rol van onderhandelingspartner en van uitvoerder;
- wat concreet de bijdrage van de bibliotheek kan zijn als LEA-partner.

Stap 6 Inbedding in de organisatie

Als de gemeente en eerstelijnspartners de bibliotheek hebben betrokken als partner kunt u deze taak concreet opnemen in uw (meerjaren)beleidsplan, waarbij u in uw strategisch beleid vastlegt hoe, in welke mate en in welk tempo u aan uw inbreng bij de LEA gaat werken. Voor de medewerkers kunt u nog eens op een rijtje zetten wat de bibliotheek allemaal al doet in het kader van de LEA-thema's (zie hoofdstuk 2). En op basis van de analyse van stap 2 uit dit stappenplan, kunt u uw medewerkers en daarmee de bibliotheekorganisatie zorgvuldig voorbereiden op de consequenties van een extra opdracht in het kader van LEA. Denk bij een dergelijke informatieoverdracht of werkbijeenkomst ook aan collegiale uitwisseling: verschillende bibliotheken zijn al intensief betrokken bij het uitvoeringsopdrachten in het kader van LEA. Ga hierbij zorgvuldig te werk en zoek good practices met een vrijwel identieke opdracht. Als deze beleidskaders zijn geregeld, kunt u echt aan de slag.

Stap 7 Deelname als LEA-partner

Zodra de bibliotheek participeert als tweedelijns partner van de LEA is er een grote stap gezet: de bibliotheek is vanaf dat moment officieel netwerkpartner in het gemeentelijk onderwijs- en jeugdbeleid. Ook als partner is het zaak om strategisch te blijven handelen. Dus:

- Blijf op de hoogte van de ontwikkelingen op het gebied van onderwijs- en jeugdbeleid, zeker op terreinen waar de bibliotheek vanuit haar eigen beleid op wil inspelen;
- Stimuleer dat het overlegproces goed verloopt;
- Geef hoge prioriteit aan aanwezigheid, tijdige toezending van stukken en duidelijkheid over de status van elk stuk;
- Bespreek wat u van elkaar verwacht (discussie, commentaar, besluitvorming, inzet middelen);

- Kom de afspraken over uw eigen bijdragen zorgvuldig na;
- Besteed aandacht aan de informele contacten met uw partners.

Voor de bibliotheek in de rol van uitvoeringspartner, is het aan te bevelen om allereerst alert te blijven op de kwaliteit van de geleverde producten en diensten. Monitoring en evaluatie zijn hierbij van belang omdat:

- u als lokale beleidspartner zakelijke afspraken met elkaar hebt gemaakt en aan elkaar rapporteert over de resultaten;
- de gemeente intern te maken heeft met verantwoording;
- beoordeeld moet worden of beleidsdoelen behaald worden en de juiste prioriteiten zijn gesteld.

Houd daarom gedurende uw werkzaamheden voor de LEA de gegevens voor deze monitoring en evaluatie zorgvuldig bij.

Kunst is niet altijd om naar te kijken. Soms mag je er ook aan ruiken of aan voelen zoals aan deze brailletafel 'Het onzichtbare in woorden gieten' (Anne van de Heuvel). Met het project Koning Quast in de bibliotheek maken kinderen kennis met kunstwerken, jeugdliteratuur en media binnen het thema taal en teken. (Op de foto kinderen in de bibliotheek van De Meerij in St-Michiels-gestel)

BIJLAGE 1

Checklist stap 1 – De gemeente heeft een (soort) LEA

1. *In welke fase bevindt zich de ontwikkeling van de LEA?*

- Oriëntatiefase
- Opzetfase
- Omzetfase
- Uitvoeringsfase
- Evaluatiefase

2. *Met welke eerstelijns partners stelt de gemeente de LEA op?*

- Gemeente, afdeling onderwijs
- Schoolbestuurorganisatie
- Kinderopvang
- Jeugdgezondheidszorginstellingen
- Peuterspeelzalen

(Tip! Gebruik deze inventarisatiefase direct om alle contactpersonen en – gegevens vast te leggen)

3. *Met welke tweedelijnspartners stelt de gemeente de LEA op?*

- Jeugdgezondheidszorginstellingen
- Peuterspeelzalen
- Bibliotheken
- Welzijnsinstellingen
- Maatschappelijk werk
- Culturele instellingen
- Sportverenigingen
- Jeugdverenigingen (scouting, sport, cultuur)
- Overige, nl. ...

4. *Voor wat voor een soort LEA heeft de gemeente gekozen?*

- Smalle LEA
- Brede LEA
- Regionale Educatieve Agenda (REA)
- Lokale Educatieve en Jeugd Agenda (LEJA)
- Anders, nl. ...

5. *Welke onderwerpen staan op de LEA, naast de verplichte overlegonderwerpen?*

- Bevorderen integratie en tegengaan segregatie (verplicht overlegonderwerp)
- Bestrijden van onderwijsachterstanden (verplicht overlegonderwerp)
- Spreiden achterstandsleerlingen (verplicht overlegonderwerp)
- Stimuleren van doorlopende lijn van vóór en vroegschoolse educatie (verplicht overlegonderwerp)
- Brede School (en combinatiefuncties)
- Preventief jeugd beleid / Centra voor Jeugd en Gezin
- Taalbeleid
- Schakelklassen
- Verhogen van het bereik van doelgroepkinderen, inclusief een regeling voor het aanbod van VVE-programma's in de kinderopvang
- Risicosignalering op taalachterstand bij tweejarigen door Jeugdgezondheidszorg
- Voldoende dekkend aanbod VVE-programma's ter voorkoming van segregatie
- Peuterspeelzaalwerk
- Kinderopvang
- Opvang jeugdigen die buiten de boot dreigen te vallen
- Vroegsignalering
- Zorg in en om de school
- Aansluiting onderwijs arbeidsmarkt
- Voortijdig schoolverlaten
- Schoolmaatschappelijk werk
- Afgestemd aanbod van verschillende scholen en schoolsoorten
- Reboundvoorzieningen
- Veiligheid in de school

6. *Wat is de gekozen overlegstructuur? Denk aan stuurgroep, werkgroepen etcetera.*

7. *Welke tweedelijnspartners zijn betrokken bij de uitvoering van de LEA?*

- Jeugdgezondheidszorginstellingen
- Peuterspeelzalen
- Bibliotheken
- Welzijnsinstellingen

- Maatschappelijk werk
- Culturele instellingen
- Sportverenigingen
- Jeugdverenigingen (scouting, sport, cultuur)
- Overige, nl. ...

8. *Wat is de looptijd van deze agenda?*

9. *Verzamel de beleidsdocumenten die aan de onderhavige LEA zijn gekoppeld.*

BIJLAGE 2

Literatuur en websites

In het kader van het ondersteuningstraject rondom de Lokale Educatieve Agenda zijn sinds 2006 verschillende brochures en producten onder gemeenten verspreid. Ze zijn ook informatief voor bibliotheken en op www.delokaleeducatieveagenda.nl te vinden bij 'producten':

- Handreiking De lokale educatieve agenda. Een handleiding lokaal onderwijsbeleid voor gemeenten.
- Brochure Lokaal onderwijsbeleid in kleine gemeenten
- Waaier LEA; samenvattende handreiking bestemd voor lokale politici en andere geïnteresseerden
- Brochure Passend Onderwijs en de Lokale Educatieve Agenda
- Brochure LEA en nieuwe beleidsontwikkelingen. Stand van zaken maart 2008
- Financiële bijsluiter bij de LEA
- De LEA-monitor: een voorbeeldenrapportage
- Brochure Schakelen met beleid. De schakelklas in het taalbeleid van de school.

De lokale educatieve jaaragenda 2007 - Hoe vordert de ontwikkeling van de LEA in Nederlandse gemeenten? Oberon, november 2007

Stad op Stelten smaakt naar meer. Artikel in Bibliotheekblad 16/17 28 augustus 2008

Stad op Stelten / Kijk op je wijk www.oisterwijken.nl. Bibliotheek Midden-Brabant, 2008

Pilon, H. en G. Meier. Overdrachtsmodel Netwerken preventie laaggeletterdheid. Biblionet Drenthe, Biblionet Groningen en Bibliotheekservice Fryslân, mei 2008

Impulsregeling: www.combinatiefuncties.nl

Taalkracht voor bibliotheken: www.taalkracht-voorbibliotheken.nl

Programma leesbevordering Kunst van Lezen: www.kunstvanlezen.nl

Colofon

Opdrachtgever:

Ministerie van OCW

Uitgave:

Oberon

Oberon

Tekst en samenstelling

José Peijen (Cubiss, Tilburg)

Jan Plooi (Cubiss, Tilburg)

Met medewerking van Norma Verheijen (VOB)

Eindredactie

Anne Hottenhuis (Anne Hottenhuis tekst & vertaling)

Vormgeving

Cas de Vries, Dvada, Utrecht

Fotografie

foto omslag en p.24: Marla Smith

foto p.12: Cubiss

foto p.16: Bibilothek Haarlem

foto's p.4, 6 en 18: Sijmen Hendriks. Foto's gemaakt in de Peuterspeelzaal 'Humpie Dumpie', Amersfoort

Druk

USP bv, Utrecht

Deze uitgave maakt deel uit van het landelijke LEA-ondersteuningstraject en is financieel mogelijk gemaakt door het Ministerie van OCW. Tegelijk met het verschijnen van deze brochure, is er een brochure verschenen voor gemeenten om hen bewust te maken van het belang van tweedelijns partners bij de LEA. Deze publicatie is te vinden op de website www.delokaleeducatieveagenda.nl onder kopje Producten.

ISBN

978 90 77737 37 8

© 2008 Oberon

Aan deze uitgave kunnen geen rechten worden ontleend. De genoemde bedragen zijn indicatief. Voor nadere gegevens verwijzen we naar de desbetreffende regelingen en – publicaties. Niets van deze uitgave mag verveelvoudigd worden, op wat voor wijze dan ook, of opgeslagen worden in een gegevensbestand zonder voorafgaande schriftelijke toestemming.

Oberon

ONDERZOEK & ADVIES

ONDERZOEK & ADVIES

POSTBUS 1423

3500 BK UTRECHT

TEL. : 030 - 230 60 90

FAX : 030 - 230 60 80

E-MAIL : INFO@OBERON.EU

INTERNET : WWW.OBERON.EU

